

Female Voices of the Diaspora - Romanian Poetry in Voivodina

Les voix féminines de la Diaspora - la poésie roumaine en Voïvodine

Voci feminine în diasporă – poezia de limba română din Voivodina

Virginia POPOVIĆ, Vladimir BAROVIĆ

Universitatea din Novi Sad, Serbia, Facultatea de Filosofie, Departamentul de Românică Dr.
Zorana Djindjica 2, 21000 Novi Sad, Serbia
virginiapopovic@yahoo.com, barovic@neobee.net

Abstract

Female literature in Voivodina, by entering into the new millennium, turns towards another sphere, to the modern world, the elite and postmodern poetry, running away from the great influence of Serbian literature and from Romanian literature on the other side, female voices have succeeded in bringing an original vision and to impose their own aesthetic programs in the lyrical spaces from Voivodina.

Résumé

La littérature féminine en Voïvodine, dans le nouveau millénaire, révèle un retour au un autre domaine, du monde moderne, au une sphère du monde moderne, d'élite, de poésie postmoderne, en cours d'exécutant de la grande influence de la littérature serbe, et d'autre part de l'influence de la littérature roumaine, les voix feminine ont été le mesure d'apporter une vision unique et d'imposer leur propre programmes esthétiques dans l'espace lyrique du Voïvodine.

Rezumat

Literatura feminină din Voivodina, prin intrarea în noul mileniu, descoperă o întoarcere spre o altă sferă, a lumii moderne, a elitei, a poeziei postmoderne, fugind pe de o parte de influența mare a literaturii sârbe, pe de altă parte de cea a literaturii române, vocile feminine au reușit să aducă viziuni inedite și să se impună în spațiul liric voivodinean cu propriile lor programe estetice.

Keywords: *female literatura in Voivodina, poetry, Diaspora, modernism*

Mots-clés: *Literature féminine en Voïvodine, poésie, Diaspora, modernisme*

Cuvinte cheie: *voci feminine in literatura Voivodina, diaspora, modernism*

Prin înființarea Uniunii Culturale a Românilor în 1945 și prin apariția ziarului *Libertatea* (1945) și a Cercului literar *Lumina* (1946), din care a luat naștere revista *Lumina* (1947), în Voivodina apar și primele voci feminine care, sub influență sârbă și a marelui poet sârb, de naționalitate română, Vasko Popa, au contribuit la îmbogățirea peisajului literar din această zonă. Unele voci, din dorința de a crea și de a se adresa unui public larg și nu cercului îngust minoritar, patriarhal, au început să scrie literatură în limba sârbă, devenind cele mai înfocate apărătoare ale poezilor tineri și ale noilor orientări literare din spațiul literaturii iugoslave. Celelalte voci feminine, prin numeroase realizări lirice expresive, descoperă în literatura de limba română din Voivodina o obsedantă căutare a originii, a rădăcinii, a arhetipului comun, balcanic. Volumele de poezii și proză care, întoarse spre o conștiință artistică modernă, apar la Editura *Libertatea*, atunci când teritoriul fostei Iugoslavii este cuprins de război, din dorința de a încuraja libertatea cuvântului și de a crea

noi valori pe acest teritoriu voivodinean. Vocile feminine au rămas să descopere marile teme ale scrierii lor: dragostea, patriotismul, plaiul natal, natura în genere, labirintul oraşului, tristeţea, moartea, efemeritatea vieţii, sacrificiul ş.a. Scrierile lor sunt pline de armonie şi frumuseţe, spirit de sacrificiu sau loc de refugiu, maternitate şi fecunditate, cuprindere a lumii sau numai a meleagurilor natale. Iubirea şi efemeritatea vieţii sunt teme centrale aşezate în centrul universului literar ca forţe motrice a vieţii. Operele lor sunt nişte aventuri ale sublimării în cuvânt a interiorităţii eului, ale trăirilor vulcanice, vibrante, alteori calme, care transgresează un real metamorfozat, situat între fragilitate şi etern. Remarcabile prin sinceritate, fineţe şi forţă de sugestie a expresiei, unele sunt nostalgice, elegiace, altele explozive, preocupate de problemele existenţiale, meditative ale vieţii, vocile literare voivodinene, de o mare sensibilitate şi forţă de sugestie, impresionează prin sinceritatea expresiei lor, prin filosofări şi confesiuni lirice, ne conduc cu abilitate în labirintul propriului eu creator, unde iubirea şi neliniştile metafizice, curgerea timpului şi setea de absolut, creaţia şi destinul creatorului sunt reverberări ale căutărilor cifrului secret al misterioasei fiinţe umane. Literatura feminină din Voivodina, prin intrarea în noul mileniu, descoperă o întoarcere spre o altă sferă, a lumii moderne, a elitei, a poeziei postmoderne, fugind pe de o parte de influenţa mare a literaturii sârbe, pe de altă parte de cea a literaturii române, vocile feminine au reuşit să aducă viziuni inedite şi să se impună în spaţiul liric voivodinean cu propriile lor programe estetice.

Înstrăinaţi după 1918 de pierderea culturală din care fac parte organic, românii din Voivodina au fost nevoiţi să-şi asume propriul destin, propria evoluţie istorico-culturală şi literară. S-a produs dezvoltarea „pe cont propriu” [1] a unei literaturi care a tins continuu să se sincronizeze cu fenomenul general românesc dar şi să țină pasul cu ceea ce se petrece în plan literar sârb. Atunci când în literatura sârbă a început războiul dintre realişti şi modernişti a început să se topească gheaţa stalinismului iar realismul socialist să piardă influenţa şi locul pe care l-a avut în literatura sârbă. Era timpul când au pătruns unele tendinţe noi şi moderne în creaţia artistică, îndeosebi în poezie, când au început să scrie poeţi moderni de talia lui Vasko Popa, Miodrag Pavlović, Stevan Raičković, Miroslav Antić şi alţii. Majoritatea dintre ei încă din primele cărţi s-au anunţat de pe poziţii antitraditionale, iar din poezia lor a iradiat spiritul timpului nou. Deoarece războiul s-a încheiat cu doar câţiva ani înapoi, s-au creat condiţii pentru pătrunderea noilor idei. Tendinţele moderne nu au apărut prima dată în operele poezilor care şi-au început activitatea literară după război, ele au apărut pe plan mai larg şi în forme expresive moderne cu mult înainte, imediat după Primul Război Mondial. Datorită sensibilităţii moderne şi avangardismului lor, unii dintre aceşti poeţi au fost mereu în focarul vieţii literare, au distrus permanent cadrele dogmatice şi au luptat pentru libertatea multilaterală şi angajată a creaţiei artistice. Acest curent a reuşit să învingă scleroza din creaţia literară sârbă şi să deschidă spaţiu liber pentru talente şi sensibilităţi poetice de talia Floricăi Ştefan. Perioada imediat postbelică se caracterizează printr-o efervescentă spirituală fără precedent, caracterizată prin fondarea primei mişcări literare şi culturale, paralel cu întemeierea unor instituţii de învăţământ şi culturale.

Cunoscută poetă de limba sârbă, Florica Ştefan, descoperită de Vasko Popa la un concurs literar pentru elevii de liceu, cu un şir întreg de volume de poezii publicate în această limbă şi traducătoare în sârbeşte a *Ţării luminilor* Magdei Isanos, redactor pentru un timp la revista *Polja* din Novi Sad, ziaristă la Postul de Radio Novi Sad, începe să scrie în limba română, ca apoi să treacă la sârbă. La începuturile mişcării literare în limba română poeta a fost elevă de liceu unde publica poezii în paginile *Almanahului* Societăţii Literare (1845-1946), iar poezia *Premiul 1 Mai liber* îi apare în nr. 2 al *Libertăţii literare*, urmând un lung ciclu poetic pe coloanele revistei *Lumina*. Până în anul 1962 îi apar poezii scrise în limba română, cu excepţia anilor 1959, 1960, când numele ei nu mai era printre colaboratorii revistei. În anul 1965 îi apar pentru prima dată versurile notate ca traduse din sârbeşte. Volumele tipărite în limba română sunt *Cântecul tinereţii* (1949) şi *Lacrimi şi raze* (1953), ambele tipărite la Vârşeş. Primul volum de poezii conţine o suită de teme de actualitate: „tinereţe, incantaţie, ziua muncii, brigada tinereţii, tractoriştii, cules, semănat” [2]. A scris şi în tonul poeziei populare atunci când ne-am aşteptat la intonaţii intime (*De vorbă cu războiul meu*). După versurile de debut, în *Lacrimi şi raze* ne aflăm în faţa unei bogăţii de

inspirații: (*Visul, Pustiu, Pierdut, Plâns înăbușit*), cu o bogată expresivitate și înclinație spre imagism. Tonul poeziilor ei este adesea sentențios și marchează o maturizare a gândului și a expresiei iar imaginile ermetizante, cu nuanțe simboliste (*Coralii, Lacul*). Florica Ștefan în volumele de poezii în limba română a avut „sentimentul de apartenență la spațiul literar iugoslav”, fiindcă în primele poezii nu a imitat „niciun clasic” dar „nici pe vreun scriitor român contemporan”, fiind „conștientă de comunicarea limitată, restrânsă, în limba română”, dându-și seama că nu poate crea în limba pe care o învață din cărți „ci de pe urma limbii care se aude pe stradă, în tren, la piață, de pe urma limbii în care se exprimă viața cotidiană, ființa ei socială, politică și spirituală”. Din dorința de a avea cititori și de a se adresa contemporanilor, s-a decis „definitiv pentru limba sârbocroată” [3], simțând cadrul îngust minoritar neadecvat afirmării personalității sale poetice, a optat să-și înscrie opera în limba sârbă.

A debutat în limba română ca elevă, în *Almanahul Societății literare a elevilor români din Vârșeț* (1946) și în *Libertatea literară* (1946). În timpul studenției începe să publice versuri în limba sârbă spre care se simte puternic acasă. Debutul editorial în limba română se produce în 1949 cu volumul de poezii *Cântecul tinereții*, urmat de *Lacrimi și roze* (1953), iar cel în limba sârbă, în 1956, cu volumul *Tako sam se rodila (Așa m-am născut)* (Zagreb, 1958); *Tetten ért Bánat – Tristețea prinsă în flagrant delict* (1961); *Dozvolite suncu – Permite-i soarelui* (1962); *Treća žena – Femeia a treia* (Novi Sad, 1962). În 1965 îi apare, de data aceasta în traducere din limba sârbă, un nou volum la Editura Libertatea – *Anii mei*. În același (1965) este publicată în România, în antologia *Din poezia de dragoste a lumii*, alcătuită de Maria Banuș. Peste doi ani Ion Caraion a semnat o cronică la cartea *Anii mei*, în nr. 3 al revistei *Astra* unde afirmă că Florica Ștefan „scrie o poezie pietroasă, în care asperitatea și turburele sunt reflexe firești, imediate, continui ale unei vieți trăite brutal [...]. Limbajul temelor sale [...] e sumbru, gloduros, congestiv și dificil.” Publică alte trei volume în limba sârbă – *Do onih poslednjih dana (Până în acele ultime zile)*, Novi Sad, 1968; *Mesto za ljubav (Locul pentru dragoste)*, Novi Sad, 1974; *Utočišta (Refugii)*, Novi Sad, 1973, după aceea apare un alt volum în limba română, al treilea la rând *Rădăcina*, 1957 (la Editura Libertatea), care constituie, alături de primele două volume publicate, singurele opere ale autoarei în limba română. În România, Veronica Porumbacu publică în nr. 36 al revistei clujene *Tribuna*, un studiu critic despre opera Floricăi Ștefan. După încă patru volume în limba sârbă – *Satnica (Orarul)*, Novi Sad, 1975; *Jutarnji hleb (Pâinea de dimineață)*, Novi Sad, 1979; *Prelomne godine (Ani decisivi)*, Novi Sad, 1980; *Nanosi (Aluviuni)*, Banja Luka, 1981; *Zrenic (În maturitate)*, Subotica, 1982 – este publicată în România, la Editura Univers, în traducerea și cu un cuvânt înainte de Ion Brad, cu volumul antologic *Pâinea de dimineață* (1982). Urmează alte volume în limba sârbă – *Mara Gmizić, poem*, 1983; *Svetkovina (Sărbătoare)*, Belgrad, 1984; *Zebnja (Înfiorare)*, Belgrad, 1990. La Editura Libertatea îi apare volumul de opere alese, confesiuni *Originea cântecului* (1990) iar la elte edituri sârbești volumele de poezii *Srž (Esența)*, Subotica, 1991; *Dvoglasje (Cu două glasuri)*, 1994, *Neravnodușje (Neabatere)*, *Brežuljci, jezera, putovanja (Dealuri, lacuri, călătorii)*, 1995.

Gojko Janjušević în „Letopis Matice Srpske” în 1973, consideră că „tot ceea ce azi se numește experiență poetică de estradă, se pare că nici aceste poezii nu trebuie citite. Mai ales nu în sine. Ele trebuie citite cu voce tare, iar având în vedere linia nearmonioasă și timbrul răgușit al vocii ei, aceste poezii trebuie suspinat...” iar Veronica Porumbacu consideră că „poezia Floricăi Ștefan trebuie întretreleasă drept poezie socială și angajată, ceea ce presupune un gen de conștiință și autocunoștință istorică și socială [...] ca o poezie lirică confesională și subiectivă axată pe proiectarea percepției lumii...” Generația numită „de mijloc” sau „de identificare” [4], produce deschiderea spre poezia actuală, către un limbaj poetic modern, neoavangardist, atingând prin câteva voci inconfundabile pragul de sus al liricii românești actuale. Fiind prozonieri ai unui spațiu minoritar și ai unei limbi de circulație redusă, totuși au reușit să se impună prin versul lor publicului român voivodinean și românesc, aducând în fața cititorului un vers original dar și problematica sinelui și sustragerea din fața „cotidianului neemblematic” [5].

Felicia Marina Munteanu este vocea lirică feminină care s-a afirmat odată cu generația-promoție '70 a literaturii române din Banatul sârbesc. Opera sa, o „aventură” a sublimării în cuvânt

a interiorității eului liric, a trăirilor uneori vulcanice, vibrante, alteori calme, care transgresează un real metamorfozat, situat între fragilitate și etern. S-a remarcat prin sinceritate, finețe și forță de sugestie a expresiei, reușind prin „adevărate alchimii verbale” [6] să frapeze, să incite „denotând nerv, siguranță, iscusință în îmblânzirea unui limbaj poetic de mare bogăție, în stăpânirea secretului strunirii acestuia”[7]. Autoarea introduce în spațiul literar românesc din Voivodina iubirea ca temă centrală a poeziei, cu un vădit accent pe senzualitate și erotism, un lirism fluent, exploziv, un mod de „a trăi în poezie” vulcanic [8]. Pendulând între o solitudine meditativă și nevoia acută a dialogului său a interogării semnelor vremii, arta sa poetică se susține pe un eșafodaj teoretic în centrul căruia se află poezia ca mod fundamental de existență: „Eu vreau să cred că pot trăi literatura integrând-o, pur și simplu, în destinul meu ca pe o autentică experiență de viață. Deci nu cartea ca model de viață, ci cartea ca parte componentă a ei” [9]. Felicia Marina Munteanu a intrat editorial în literatura română din Voivodina în apriga sa bătălie cu susținătorii îndârjiți ai tradiționalismului, fiind descoperită de Radu Flora care a apreciat, încă de la început, în prefața volumului de debut *Peste nisipuri mișcătoare* (1975), capacitatea ei de „a crea atmosferă”, „transpunerile simbolice pe alocurea”. De-abia după zece ani, Felicia Marina Munteanu a publicat volumul *Zece efigii are chipul tău* (1984) și volumul antologic *Dacă mă întrebi pe mine* (1998).

Poetă a iubirii, având-o ca model pe Ana Blandiana, scrie poezii în care caută în acest spațiu intim nașterea actului poetic însuși („Noaptea când vine brusc, mă transform/ Din cenușă-n incendiu, în pustiu, în infern, /.../ Noaptea când vine – se aprind felinare / În spațiul îngust al versului meu” (*Când vine noaptea*). În următoarea versuri ne putem da seama de sensibilitățile poetice, înfiorările și zbuciumul sinelui revelate în vers („Eram casă pustie cu ferestre spre tine deschise / Clopot eram și vibram – în dimineața de gheață a privirii tale /.../ Eram nisip liliachiu de pe lună” (*Eram*). Revărsarea de metafore și sintagme originale care o apropie de paradigma poetică feminină șaizecistă (*Șarpele timpului*) transpun liric voluptăți patetice, imaginea simbolică a femeii-șarpe fiind de mare forță sugestivă. Euforia senzualității, violența amețitoare a pasiunii, inundă poezia sa de iubire, versurile înlănțându-se într-o impresionantă muzicalitate. Femeinitatea și împlinirea prin iubire îmbracă întregul spațiu unde totul este plin de armonie. Părăsind acest univers, unde poeta se simte bine, discursul ei se transformă și încep experimentările unei noi poetici, celei șaptezeciste. Acum apare frica de locuri comune („Cu genunchii/ bătuți în cuie/ sângerezi cerneală albastră/ te-ncurci în locurile comune/ te-mpiedici/ în bălării estetizante”, *Zece efigii cu chipul tău*). Toposurile lumii moderne și elemente de antroponimie, încep invazia asupra discursului său: tramvaiul, trenul, Don Quijote, Polul Nord etc. Felicia Munteanu, nostalgică și elegiacă în perioada adolescenței târzii, explozivă la vârsta tinereții când întâlnește iubirea, preocupate de probleme existențiale, meditativă la maturitate, poeta își găsește adăpost într-un alt colț liric – în literatura pentru copii, unde prin versuri pline de savoare și tandrețe, sensibile ficțiuni ale femeii mature care-și amintește cu nostalgie de anii copilăriei, în fața copiilor conturează acest univers fascinant, moment al vieții când autoarea s-a simțit bine, atunci când copii se simt bine.

Fără a avea un program estetic declarat sau conștiința obligatorie a apartenenței la o grupare literară, poeta Ileana Ursu a oscilat între paradigma literară a anilor '70 și cea a optzeciștilor, marcând o altă etapă în evoluția liricii feminine din Banatul sârbesc. Descoperim în poezia sa un univers liric dezbrăcat de lirismul vieții, un discurs poetic existențial impresionant. A debutat în 1978 în limba sârbă, iar în 1981 în limba română (*Grădina de cuvinte*). A publicat apoi, volum după volum: *Abilitatea vrăjitoarei*, 1985; *Vreme za bašte*, 1985; *Om-pasăre neagră*, 1996; *Jelabuga*, 1996; *Candelabrul candid*, 1998. Discursul poetic este construit pe viziuni inedite, care gravitează în jurul a trei mari teme: sentimentul erosului și erosul exploziv ca formă de descătușare a energiilor; greutatea cuvântului și limbajul poetic; realul cotidian și destinul ființei umane în pragul mileniului trei. În versul său se „simte” un Eros profund senzual, dezlănțuit, neliniștile și căutările continue, tensiunea trăirilor interioare cât și un univers situat între abstract și real. Sintagmele expresive aduc în prim plan o poezie feminin-erotică care o distinge pe autoare de celelalte voci lirice feminine din Voivodina („Eu ard și cad și ard și-adorm/ Păsările pleacă/ poartă în aripi marele meu dor”, *Marele meu dor*). Mai târziu după mai bine de un deceniu de la debut, timbrul autoarei

se schimbă, poemele-cântece devin poeme în proză, reci, hyperlucide, „stările incantatorii cedează locul realului apropiat și imediat” [10]. Poeziile Ileanei Ursu se bazează pe o serie întreagă de motive (casa, pasărea, cuvântul ș.a.), pe metaforele-simbol („zidirea”, „zborul”, „fotografierea”, „lăstărirea”), sau pe cele parabolice („Omul-pasăre neagră”). Casa primește dimensiuni fantastice în volumul *Candelabru candid* (1988), unde eul poetic se simte prins în capcana universurilor paralele („Cele două persoane vorbesc/ una alteia/ pe limbi diferite/ ciudate/ fără a simți nevoia/ să se înțeleagă/ Și nu m-ar interesa/ de ce vorbesc unul altuia/ pe limbi diferite/ și că nu se înțeleg/ dacă în același timp/ nu mi-ar descoperi casa/ Tot vorbind au scos ferestrele/ au spart ușa, zidurile au rămas ca o gaură căscată/ casa- cadavru/ iar cele două persoane/ și pe mai departe/ își spun cuvinte cu înțelesuri diferite” (*Casa*). Prin modul său de gândire copleșitor, Ileana Ursu se impune ca o voce feminină distinctă, care continuă o tradiție reprezentată de Florica Ștefan și Felicia Marina Munteanu, dar vine cu propriul ei program estetic.

Efectuându-și studiile universitare la București, formându-se în atmosfera estetică a deceniului șapte – Mărioara Baba a adus la întoarcerea în Iugoslavia „foamea de lirism” caracteristică generației '60 a literaturii române, noua paradigmă literară. Răsfoind volumele ei, „poetă grațioasă și discretă în spațiul liric bănățean” [11] ne dăm seama că poeta, prin titlurile lor atrage atenția cititorului faptul că în mâna lor se găsesc ghiduri visătoare care deschid porțile lavirintelor metaforice plin de enigme al orașului Novi Sad. Mărioara Baba este autoarea unui discurs liric modern, o „visătoare modernă, aflată în fața adevărilor ascunse, ce-și asumă și-n continuare dreptul la melancolie, la o călătorie imaginară...” [12] spre o lume a propriului eu creator. Poezia ei pare mai degrabă una de factură intimistă. Poeta nu își propune nicio secundă să facă o monografie lirică a orașului Novi Sad și a oamenilor care îl populează. Ea își descrie tribulațiile propriului suflet, și, implicit, modul în care întâmplările și oamenii din jur i-au marcat personalitatea. Jumătate vis, jumătate amintire, lumea este descoperită în mai toate volumele ei. Poeta caută ieșire din lavirintul găsit în spatele porților orașului plin de misterii, dacă blocurile orașului i se par niște piramide străpunse de „avionul de ceață”, gândurile ei merg în altă parte... ea „mototolește în cap știrile zilei”, un „sulfet pribeag”, o femeie „modernă” confecționată din cabluri. Femeia de ieri nu mai există, există doar cuvintele „conștiente de orgoliul lor” (*Grădina indefinită*, p. 8)

Poeta „sălciește pe bulevarde, / pe străzi lăuntrice, / la capătul liniei șapte” (*Dreptul la melancolie*, p. 9) al autobuzului, o „demiardă soarele” și „luna-i taie câte un braț” și atunci născocesc poezia. O poezie care „ca un curcubeu/ pe care nu pășește nimeni, / doar poetul - / nebunul scăpat din Paradis.”, acea poezie care e asemenea lupilor care deschid „porțile orașului cu urlatul lor” și caută „mieii zburdalnici / cu flori de crin în cornițe”. Poeta rătăcind prin lavirint, descoperă că „limba muzei” e pârjolitoare care-i naște „lumină sub pleoape” (*Dansul muzei*, 10). Rătăcirea poetei se transformă într-o nemiloasă luptă cu timpul. Trecutul (paradisiac?) își trăiește ultimele pâlpii în imaginea efervescentă și în amintirile melancolice ale copilului de ieri, în timp ce „muzeul din amintiri e șters/ cu un burete ireal”, viața „se descotorisise de noroi”, în „picioarele goale ale timpului” au rămas doar „doi pantofi de sticlă subțire” (*Lipsă de interes*, p. 11). De la primul volum (*Ape cristaline*, 1980) până la ultimele (*Ploaia eternă*, 1992; *Dubla ființă a naturii*, 1977; *Porțile orașului*, 2005), suntem surprinși de discursul liric modern, care pendulează „între descriptivism și ezoteric, probând rafinamentul și intelectualismul autoarei” [13]. Neliniștea metafizică, curgerea timpului și setea de absolut, creația și destinul creatorului sunt reverberări ale căutătorilor cifrului secret al misterioasei ființe umane. În *Jocul infinit*, pășind pe lângă „falistini și camionagii” dorește să străpungă visurile lor să târască „păcatele în lanțuri”. Îngenunchează în fața plopilor, o „macină roua singurătății”. Casa/ orașul este prea mic pentru „faima unui rob”. Piatra din jurul poetei, îi stârnește interesul de a-i descoperi alfabetul, de a-i descoperi enigmele, timpul trece: „mai am puțin să deslușesc culoarea vieții”, visul ei e blocat la etajul optzeci, părul e „nins”, acel „singur tunel” al sfârșitului vieții „va veni” pentru că „timpul e ucis în sufletul zilei” (*Curiozitatea pietrei*, p. 18). Dar, poeta revine la realitate, mașinile încă trec pe „trotuarul încolțit” (*Înțelepciune*, p. 19) iar împreună cu ele se plimbă și „timbrul vocii” ei, „în nisipul fierbinte, copiii joacă fotbal”

(*Apel*, p. 20), pentru poetă aceasta „e un fel de alergare, de goană cu neantul” iar timpul și pe mai departe trece. Poeta se-ntreabă „unde să sădească pomul vieții primit în dar de la mama?” pentru că ziua trece „grăbită”, dacă nu ar fi semnat că există, „orașul ar fi părut o enormă balenă” care înghite casele, „parcurile cu statui cu tot” iar lumea ar fi pocnit „ca niște baloane sub bocancii trecutului.” Dacă în poemul *Fetița din flori*, poeta își amintește de trecut când alerga bucuroasă prin „frumoasele ei păduri”, când „nașterea zilei” i se părea „un imens pahar din care bea suc tineretii, vraja iubirii”, dar acum „lampa vieții” o urmărește cu „razele ei subțiri”, ghemuită undeva, ea „se consumă rapid” încât nu mai apucă să numere „trenurile”, „păsările tinereții” care i-i se par acum „împachetate în cutii de o clipă”.

Metafora parabolică, incifrată pe care poeta Mărioara Baba își construiește „arhitectonica specială a versului său” [14], descoperă un univers poetic plin de mistere cosmice, existențiale, unde pendulează continuu între permanența liniștită – apocalipsă, moarte- veșnicie, naștere – moarte („Din veșnicie vin/ Duc dor de apă și pământ”). Poemul –parabolă care dă și titlul penultimului volum al său, transcrie un eu poetic neliniștit prin punerea în oglindă a timpului și a spațiului cosmic („[...] o umbră, ca o veche/ frescă mă urmărește pas cu pas. / A putea fi dublura vieții mele și poate/ vrea să știe cine nu mai sunt, de ce mă cațăr/ în mistere, pe spirala/ anilor/ și mă opresc/ o singură dată, la o albă/ floare de crin, ca o stea la o mie de ani. [...] Eu sunt Maria trecătoarea, / cu un stol de porumbei pe umăr,/ un poem îmi veghează veșnicia” (*Dubla ființă a naturii*). În fața ochilor noștri, odată cu răsfoirea volumelor ei de poezii, o întâlnim pe poetă în căutarea sensului vieții, în fuga ei de trecerea timpului, o găsim plimbându-se „cu metrourul existenței tocite” (*Cu fața spre tine*, p. 22) și întâlnindu-se pe sine la capul scării. Poeta, „un copil legănat din suflet / pe brațele unui fluviu” imploră să i-i se dea „lumina amiezii, cuvintele dulci și tandre ale copilăriei, iubirile primăverilor” pentru că ziua atârână de o frânghie subțire și să termine repede, încât ea sieși i-i se pare indiferentă, imperfectă, vicioasă, „alungată din cer zadarnic” (*Coordonate*, p. 24). Zădărnicia trăirii poetei pe pământ, în ciclul *Umbre de vânt* descoperă o transformare, poeta fiind conștientă că „de jumătate de secol” umblă „pe potecile întortocheate”, încât se întreabă dacă există undeva și pentru propriul său cap o „stea în care cuvintele urlă în disperare” (*Transformare*, p. 27). Poeta, copleșită de amintirile copilăriei care sunt prezente aproape în fiecare poem, le transpune în vers în așa fel încât orașul pare a fi o natură mirifică, în care se găsesc iederi pe la ferestre, „terasa primăverii”, pentru poetă e „un mic imperiu cu capcane pentru șobolani” (*Iedera orașului*, p. 29), de unde poate să privească lumea de pe străzi, ca pe „o câmpie înaripată”. E plăcut pentru ea „zumzetul viu al străzii” și dacă umple un „sac de broaște” și le strivește-n stradă (*Efectul salvator*, p. 35). „O poezie de factură erotică compune portretul liric al Mărioarei Baba, menită să răspundă marilor întrebări ale existenței și miracolului iubirii” [15]: „Cui să-i mai spui: te iubesc?! Locuiesc în gura nesfârșitului sărut” (*Salonul cu trandafiri*, p. 36) sau „Timpul se dezleagă din memoria lumii, / doar sclipirea din privirea iubitului/ nu se mai schimbă” (*Omul de ciocolată*, p. 32). Și la nivelul volumului *Porțile orașului* versurile îi permit poetei să se descopere pe sine. Timpul devine relativ, lumea de azi se intersectează cu cea de ieri, și cu cea dinaintea celei de ieri, amintirile se prelungesc în imaginar iar imaginile originale, metaforele obișnuite și atrăgătoare, simboluri mitice și biblice descoperă o poezie existențială despre rostul vieții și al femeii, cu toate întrebările care reies din dublura ființei în genere și a poetei aparte, în cadrul naturii date – ca parte a universului [16]. Cultivată, inteligentă, sensibilă, Mărioara Baba pare să fi găsit filonul de inspirație menit să o transforme într-o voce poetică autentică, inconfundabilă.

La sfârșitul secolului trecut și începutul noului mileniu se deschid noi oportunități pentru vocile feminine din Voivodina, care încep să intre în atenția criticii literare din România. În spațiul de românită din care provin, vocile unor tinere talente feminine se aud târziu și timid. Cenaclul *Tinerele Condeie* din Vârșeț, condus de profesorul Ion Berlovan, „se redefinește ca veritabilă pepinieră de poete” [17]. Vocile feminine: Eugenia Ciobanu, Ana Niculina Ursulescu, Mărioara Țera, Ionela Mengher, Mariana Dan ilustrează o etapă a căutărilor propriului registru liric. Primate cu rezerve de generația vârstnicilor, ele au reușit, paradoxal, să forțeze înnoirea discursului lor liric, introducând un „nou anotimp” [18] în lirica românească din Voivodina. Discursul lor de mare

originalitate, axat pe reconfigurarea unor mitologii proprii, frontierele minoritare, devenind prezențe poetice de prime linii ale literaturii române contemporane voivodinene și nu numai.

*Lucrarea este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Educație și Știință din Serbia.

Reference

- [1] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 101
- [2] Flora, Radu 1971, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, Libertatea, p. 29.
- [3] Ștefan, Florica 1990, *Antologija : savremeno pesništvo u Vojvodini : 1945-1990. / Selimir Radulović*, p. 33.
- [4] Deaconescu, Ion, 1989, *Poezie și epocă*, Novi Sad, Libertatea, p. 9
- [5] Deaconescu, Ion 1989, *Poezie și epocă*, Novi Sad, Libertatea, p. 65-67
- [6] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 316
- [7] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 316
- [8] Deaconescu, Ion 1989, *Poezie și epocă*, Novi Sad, Libertatea, p. 60-63
- [9] Munteanu, Felicia 1989, *Ambiții și realizări*, Novi Sad, Libertatea, 132-133
- [10] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 312
- [11] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 319
- [12] Almăjan, Slavco 2005, prefață la volumul *Porțile orașului*, Pančevo, Libertatea, p. 23.
- [13] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 319
- [14] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 319
- [15] Păun, Octav, Simeon Lăzăreanu 1995, *Intrarea în casă*. Antologia poeziei românești din Iugoslavia, București, Editura Fundației Culturale Române, p. XIV
- [16] Petrovici, Sima, 2001, *Literatura seleușeană în contextul celei bănățene* în Comunitatea Cultural-instructivă Seleuș. Zece ani de cultură. Lucrările Simpozionului „Credință și cultură, daruri divine”, Seleuș, Comunitatea Cultural-Instructivă, p. 28-29.
- [17] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 403.
- [18] Agache, Catinca 2006, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit, p. 403.

Bibliography

- Agache 2006: Catinca Agache, *Literatura română în țările vecine. 1945-2000*, Iași, Princeps-Edit.
- Almăjan 2005: Slavco Almăjan, Recenzia volumului *Porțile orașului*, Pančevo, Libertatea.
- Antologia literaturii și artei din comunitățile românești. Vol întâi: Banatul iugoslav*, coordonatorii volumului: Cătălin Bordeianu și Ioan Baba, Editura Institutului Național pentru Societatea și Cultura Română, 1998.
- Baba 2005: Mărioara Baba, *Porțile orașului*, Pančevo, Libertatea.
- Cârdu 1976: Petru Cârdu, *Să ai un suflet bilingv*. Analele Societății de Limba Română, Zrenjanin, Societatea de Limba Română din P.S.A.Voivodina.

- Copcea 2002: Florian Copcea, *Scurtă istorie a poeziei românești din Voivodina*, Timișoara, Lumina.
- Deaconescu 1989: Ion Deaconescu, *Poezie și epocă*, Novi Sad, Libertatea.
- Flora 1971: Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Pančevo, Libertatea.
- Marković 1982: Milivoje Marković, *Mărturisiri*, Subotica, Editura Minerva.
- Munteanu 1989: Felicia Marina Munteanu, *Ambiții și realizări*, Novi Sad, Libertatea.
- Păun 1995: Octav Păun, Simeon Lăzăreanu, *Intrarea în casă*. Antologia poeziei românești din Iugoslavia, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Petrovici 2001: Sima Petrovici. *Literatura seleușeană în contextul celei bănățene* în Comunitatea Cultural-instructivă Seleuș. Zece ani de cultură. Lucrările Simpozionului „Credință și cultură, daruri divine”, Seleuș, Comunitatea Cultural-Instructivă, p. 28-29.
- Popa 1997: Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*. Panciova, Editura Libertatea.
- Roșu 1989: Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, Libertatea.
- Tatomirescu 2008: Ion Pachia Tatomirescu, Mărioara Baba. Între "salcieri" și limbajul piramidelor. Noi, Nu!